

Mnohé autorovy výklady by bylo možno doplnit anebo poopravit. Tak tu chybí zmínka o Anakreontovi a Archilochovi (str. 80), zmínka o postavách Thráků na řecké scéně, Dionysos je považován za hlavního thráckého boha (str. 82 a 134), ale jindy je Megas Theos spojen se Zalmokidem (137) a ten zase s thráckým jezdcem. Artakene je známa už z Herondy (Mim. VII 92) a ne až z římské doby. Jen na slovním obratu spočívá tvrzení, že „V krvavé hře, kterou později Thrax jako římský gladiátor předváděl, žila i nadále povaha vlastní thrácké modloslužbě Areovi“ (str. 102), protože ty hry mají svůj krvavý ráz už od Etrusků.

Celé knize je na škodu, že autor nezná podstatnou literaturu psanou bulharsky anebo rusky. Jeho odkazy na bulharskou literaturu jsou jen náhodná membra disiecta. Tak nezná velkou studii *B. Gerova* o romanizaci (Sofia 1949, 1954 a *Studi urbinati* B 1959, N. 1—2, str. 173—191) *V. Velkova* o thráckém a dáckém městě v pozdní antice (Sofia 1959), práce *Danovovy* o Thrácích u Herodota a Xenofonta, *Tomčevové* o Velkém Bohu v Odessu, *Michailovu* o Tereovi aj. Z rusky psaných publikací nezná knihu *Zlatkovské* o Moesii v I.—II. stol. n. l. (Moskva 1951), *Blavatské* o černomořských městech (Moskva 1952) aj. Nezná však ani knihu *E. Grená*, Kleinasien und der Ostbalkan in der wirtschaftlichen Entwicklung der röm. Kaiserzeit, Uppsala—Leipzig 1941. To všechno vede k tomu, že mnohá tvrzení jsou značně antikvovaná (např. dnes je lokalizován Abrittus, kde padl Decius, na místo Ražgradu, což je dosvědčeno nápisy).

Z některých tiskových chyb uvedme: str. 42 Goldbecher, správně Goldring, opakují se věty na str. 137 a 175, 87 a 91, na str. 108 čti tab. III místo tab. VI, na str. 83,11 je navíc sloveso.

Není pochyby, že pěkně upravená kniha vzbudí pozornost. Mohla by však být mnohem lepší, kdyby se autor mohl seznámit s tím, co mu přes všechnu snahu zůstalo utajeno. Je to škoda o to větší, že pro mnohé badatele bude Wiesnerova kniha po dlouhou dobu hlavním zdrojem poznání dějinného významu Thráků.

Radislav Hošek

Bevölkerung und Gesellschaft der römischen Provinz Dalmatien von Géza Alföldy mit einem Beitrag von András Mócsy. Akadémiai Kiadó, Budapest 1965, str. 233 + 3 mapy.

Území pozdější římské provincie Dalmácie se mnohokrát stalo místem politických, válečných, hospodářských i mírových událostí. Proto máme o něm dostatek literárních zpráv, které pro první tři století n. l. doplňuje na 3.900 nápisů. Pro další staletí nápisů ubývá, ale jejich relativní počet je prakticky stejný. Nápisy byly východiskem oběma autorům. Jejich rozbořením se snaží dospět k tomu, co Alföldy nazval vnitřními dějinami (innere Geschichte, str. 17). V podstatě tu jde o problém osídlení, o složení obyvatelstva a o jeho pohyb. Oba autoři se však soustavně nezabývají hospodářskou strukturou země, jejím místem v celkové výrobě imperia, smýšlením obyvatel atp. Tyto problémy jsou pro ně jen příležitostnými náměty.

Povšimneme si nejdříve pojednání Alföldyho, které je také obsažnější (str. 17—211). Metoda, kterou si autor zvolil, spočívá na rozboru vlastních jmen dochovaných na nápisích. Může proto vyvolat řadu námitek, ať už vyplývajících z dělání závěrů z malého množství údajů anebo z rozboru jmen. Začlenění do určitých etnických skupin je namnoze velmi problematické a zdá se nám být důležitějším problémem než malý počet údajů jsooucích badatelům po ruce, neboť ve starověkých vědách vždy bude počet našich informací omezen, ba mnohdy (údaje na papýrech, mincích) i větší měrou nežli je tomu u nápisů. Alföldymu se podařilo stanovit určité zákonitosti ve stavbě vlastních jmen, které namnoze kombinuje s literárními zprávami. Ty však přinášejí mnohdy údaje platné jen pro určitý časový úsek anebo naopak nekriticky kladou vedle sebe údaje z různých dob, což velmi ztěžuje úlohu badatele. Alföldy proto porovnal v přehledné tabulce (str. 38) zprávy Appianovy, Strabonovy, Pliniovy a Ptolemaiovy a tak získal obraz předřímského osídlení. Zajímavé je i jeho zjištění, že některé kmeny nám vyvstávají až po římské okupaci v názvu římských civitates.

V dalším A. podrobně rozebírá problematiku obyvatelstva Liburnie, Salony, jihovýchodní

Dalmácie s Naronou a Epidaurum i vnitrozemí dalmácké, kde opoždění a povrchnost romanisace způsobily, že se zde latinské nápisy vyskytují místy pořídku a místy i nevyskytují. Obecnější problematice jsou věnovány rozboru dějin obyvatelstva a poměru měst a venkova. Tu zasluhuje pozornost rozbor politiky občanského práva (str. 180).

Alföldyho rozbor spočívají na bohaté znalosti materiálů i literatury. Některé závěry na základě rozboru vlastních jmen však zůstávají neověřitelnými, protože jejich rozboru bude věnováno místo až ve druhém svazku. Přesto však je možno o zařazení některých slov vznést pochybnosti. Tak autor považuje (str. 41) za keltaké slovo *Parmanicus*, ale srovnáme-li řecké *stoba-nikos* (= ἡ τῶ στροβείν νικῶσα — *Hesych.*), pak *Parma-nikos* = *parmou* (štítem) *vítězíci*. Jméno *Teuta* (str. 52) odvozuje z jihovýchodních vlivů, ale srov. jméno keltakého Merkura *Teutates* (Lucan. Pharsal. 1, 445—6). Na str. 116 se *collegium dendroforum* vypočítává mezi řemeslníky, ale patří ke kultu Velké Matky a Attida (srov. Wissowa, *RuKdR*², 322⁶). Na str. 206 autor hovoří o uvolnění vztahů k Itálii pro jakési ochromení hospodářského života ve 3. stol., ale spíše bychom toto uvolnění mohli vysvětlit touhou dalmáckého obyvatelstva, složeného z většího počtu římských občanů, po osamostatnění.

Poslední kapitola (Zur Bevölkerung in der Spätantike, str. 212 n.) zpracoval A. Móscy. Její název je přilehavější nežli názvy předešlých kapitol, které jsou namnoze rovněž jen příspěvky k určité problematice.

Autor dává velmi názorně nahlédnout do techniky své práce. Ukazuje, že malý počet nápisů nutí badatele pracovat jen s velkými skupinami obyvatelstva a že přílišné dělení malých čísel by vedlo k nepřesnostem, ba i ke zkreslení. Zajímavé je však jeho zjištění, že poměr počtů nápisů k počtu obyvatelstva, na něž připadají, je přibližně stejný jako v předešlých údobích, ba v Saloně je ještě příznivější než v Pannonii za raního principátu. Na základě toho usuzuje, že počet nápisů je závislý na urbanizaci a rozkvětu municipií a že jejich nedostatek může svědčit o krizi městského života. Od čtvrtého století se na nápisech objevují jen romanizované vrstvy obyvatelstva, mezi nimiž se teď vyskytují jména a hodnosti církevních hodnostářů. Menší počet nápisů a jejich stoupající úbytek vysvětluje autor ústupem vzdělání, nikoliv významu společenských vrstev.

Zvláště za jímavé jsou jeho postřehy o změnách ve vlastních jmenech. Ukazuje zde např. na to, jak hromadným udělením jména *Aurelius* ztratila poněmáhlu gentilicia na významu a přestala se dávat. Podržují si je toliko významnější rodiny, jejichž gentilicia utvrzují jejich společenskou úlohu a starou tradici. Některá stará gentilicia dostávají nový obsah, jsou-li dávana novým nositelům. Tak *Valerius* u vojáků vyjadřuje to, že stojí při Diokleciánovi, *Flavius* že při Konstantinově nebo pozdější dynastii (str. 218). Že tu jde o gentilicium jiného typu než dříve, ukazuje autorovi to, že je nacházíme před obvyklým gentiliciem, např. *Flavius Julius Zaconus*. Tato pozorování jsou nesporně velmi zajímavá, ale potřebovala by ještě dalšího ověření. — Závěrem si autor všimá nových jmen. Snaží se je připsat jednotlivým vrstvám nebo národnostem a ukazuje na přínos nových přistěhovalců i na to, že z jmen je vidět přitažlivost Salony i pro 5. století n. l. K některým jmenům: *Isidorus* není křesťanské, nýbrž spíše židovské, bezbarvá nejsou jména *Exsuperius*, srov. *Deus Summus Exsuperantius* (str. 221), a *Saturninus* v Africe, kde byl hojně rozšířen kult Saturna, ztotožňovaného s Baalem (str. 223).

Kniha obou maďarských badatelů přináší mnoho zajímavého, porůznu roztroušeného materiálu, kriticky jej hodnotí a zajímavě řadí, i když veškerou problematiku obyvatelstva nevyčerpává. Je to cenný příspěvek k problematice Dalmácie. Bylo by nepochybně poučné srovnat některé jejich závěry i na materiálu jiných provincií Balkánského poloostrova.

Radislav Hošek

Mistr Jan Hus, O církvi. Přeložili a poznámkami opatřili *František M. Dobiáš* a *Amedeo Molnár*. Úvod napsal *Josef Hrabák*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1965. Stran 311.